

Nobeldagen: dagen då Sverige hyllar världens bästa idéer

Berättelse

En dag mitt i vintern

Den 10 december varje år händer något stort i Stockholm. Det är Nobeldagen, dagen då årets Nobelpris delas ut. Mitt i den mörka svenska vintern fylls staden av ljus, musik och människor i sina finaste kläder. För många är det årets mest högtidliga dag, och stora delar av landet följer den på tv. Nobelpriset är ett av världens mest kända priser, och just därför blir den 10 december en dag som märks långt utanför Sveriges gränser.

Mannen bakom priset

Priset är uppkallat efter Alfred Nobel, en svensk uppfinnare och företagare som levde på 1800-talet. Han dog den 10 december 1896, och det är därför Nobeldagen infaller just det datumet – det är hans dödsdag. Innan han dog skrev Alfred Nobel ett testamente. Där bestämde han att en stor del av hans pengar skulle användas till priser. Priserna skulle gå till de personer som hade gjort mänskligheten störst nytta. Det var en ovanlig och generös tanke för sin tid. Första gången Nobelpriset delades ut var år 1901, några år efter hans död.

Ceremonin i Konserthuset

I Stockholm delas fem priser ut: i fysik, kemi, medicin, litteratur och ekonomi. Själva prisutdelningen sker i Stockholms konserthus, där ceremonin har hållits sedan 1926. Där tar pristagarna emot sina priser inför en stor publik. Det är Sveriges kung som överlämnar priset till var och en, och varje pristagare får ett diplom och en medalj. Här är det dock bra att veta en sak: ekonomipriset är egentligen inte ett av Alfred Nobels ursprungliga priser. Det instiftades långt senare, 1968, och delades ut första gången 1969. Dess riktiga namn är "Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne". I vardagligt tal kallar många det ändå "Nobelpriset i ekonomi", men det är alltså inte ett av de fyra priser som Nobel själv bestämde om.

Festen i Stadshuset

På kvällen är det dags för Nobelbanketten, en av Sveriges mest kända fester. Den hålls i Blå hallen i Stockholms stadshus och har hållits där sedan 1930. Omkring 1 300 gäster samlas för att äta en lång och fin middag tillsammans (antalet kan variera något mellan åren). Gästerna bär högtidliga kläder: männen har ofta frack och kvinnorna långa balklänningar. Det serveras fin mat, hålls tal och spelas musik, och kvällen avslutas ofta med dans. För många svenskar är det en tradition att titta på banketten på tv hemma i soffan, även om de aldrig själva är där.

Två länder, en dag

Det finns också ett pris till som hör ihop med Nobeldagen: Nobels fredspris. Det delas ut samma dag, den 10 december, men inte i Sverige. Fredspriset delas ut i Oslo i Norge. Att två länder är med

på det här sättet gör dagen lite speciell, och det visar att Nobelpriset handlar om hela världen, inte bara om Sverige. Den 10 december är dessutom en officiell flaggdag i Sverige, vilket betyder att man hissar den svenska flaggan på offentliga byggnader. På så sätt blir Nobeldagen synlig i hela landet, även för dem som varken är i Stockholm eller tittar på tv. En enkel uppfinnarens testamente har på så vis blivit en dag som varje år förenar vetenskap, litteratur, fred och fest.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
högtidlig	allvarlig och fin; som hör till en viktig dag
uppkallad efter	har fått sitt namn efter någon
infalla	inträffa eller hända på en viss dag
dödsdag	den dag då någon dog
testamente	ett papper där man skriver vad ens pengar ska gå till efter döden
mänskligheten	alla människor i hela världen
generös	som gärna ger mycket till andra
överlämna	ge något till någon, ofta på ett högtidligt sätt
pristagare	en person som får ett pris
ursprunglig	som fanns från början
instifta	starta något, t.ex. ett pris eller en högtid
bankett	en stor och fin festmiddag
flaggdag	en dag då man hissar flaggan

Läsförståelsefrågor

1. Varför infaller Nobeldagen just den 10 december?
 1. För att det är den mörkaste dagen på året.
 2. För att det är Alfred Nobels dödsdag.
 3. För att kungen bestämde det datumet.
2. Vad bestämde Alfred Nobel i sitt testamente?
 1. Att hans pengar skulle gå till priser för dem som gjort mänskligheten störst nytta.
 2. Att hans företag skulle säljas till staten.
 3. Att han skulle få en staty i Stockholm.
3. Vad säger texten om ekonomipriset?
 1. Det är ett av de fyra priser som Alfred Nobel själv bestämde om.
 2. Det instiftades senare, 1968, och är inte ett av Nobels ursprungliga priser.
 3. Det delas ut i Oslo tillsammans med fredspriset.
4. Vad betyder ordet "instiftades" i texten om ekonomipriset?
 1. Att priset togs bort.
 2. Att priset startades eller skapades.
 3. Att priset flyttades till våren.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Prisutdelningen i Stockholm har hållits i Konserthuset sedan 1926.
 2. Det är Sveriges kung som överlämnar priserna till pristagarna.
 3. Nobelbanketten har hållits i Stadshuset sedan 1930.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Nobels fredspris delas ut i Stockholm.
 2. Den 10 december är en flaggdag i Sverige.
 3. Nobelbanketten är den dyraste festen i världen.
7. Förklara med egna ord varför Nobeldagen hör ihop med både Sverige och Norge.
8. Texten skriver att ekonomipriset "egentligen inte är ett av Alfred Nobels ursprungliga priser". Varför är det viktigt att texten är noga med den detaljen, tror du?
9. Varför kan man säga att Nobelpriset handlar om hela världen och inte bara om Sverige? Svara med stöd i texten.
10. Texten säger att många svenskar tittar på Nobelbanketten på tv även om de aldrig själva är med. Vad tror du att det säger om dagens betydelse i Sverige?

11. Alfred Nobel var bara en person, men hans testamente har lett till en dag som firas varje år. Vad tror du att det säger om kraften i en idé eller ett beslut?
12. Förklara skillnaden mellan prisutdelningen på eftermiddagen och Nobelbanketten på kvällen, så som texten beskriver dem.

Diskussionsfrågor

- Finns det en nationell högtidsdag eller en stor prisutdelning där du kommer ifrån? Vad firar man då och hur går det till?
- Texten beskriver en kväll med frack, balklänningar, fin mat och tal. Hur ser den finaste festen ut i din kultur, och vad har man på sig?
- Nobelpriset ges till dem som gjort "mänskligheten störst nytta". Vilka yrken eller insatser tycker du borde hyllas mer i samhället, och varför?
- Ekonomipriset kallas ofta "Nobelpriset i ekonomi" trots att det egentligen kom till senare. Varför tror du att namn och berättelser ibland blir lite "fel" med tiden, och hur kan man tänka källkritiskt kring det?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om en person, levande eller död, som du tycker borde få ett pris. Berätta vem personen är, vad hen har gjort och varför just den insatsen betyder mycket.